

ПОЛИТИКИ

ЗАБАВНИК

С ОКРАЈКА НАШЕ ПОВЕСТИ

Приче
иза завеса
прошлости

1.

Овај пројекат је суфинансиран из Буџета Републике Србије – Министарства културе и информисања. Ставови изнети у подржаном медијском пројекту нужно не изражавају ставове органа који је доделио средства.

Огледалце, огледалце

ОТАЦ НАШЕГ ДИНАРА

Коста Цукић, човек који је код нас први увео националио средство плаћања, није био по вољи кнезу Милошу – није био плећат и глават!

О Кости Цукићу бисмо да вам причамо. Он и госпођа Цукић били су, како се говорило, најкултурнији пар старог Београда и Србије. Али, Цукић није био ни плећат ни глават ни крупан.

И баш то је сметало кнезу Милошу. Правдајући оца, кнез Михаило се извињавао:

– Шта ћете, гос'н Цукићу, бабо само такве узима за државне чиновнике!

Цукић је био низак, сувоњав, кратковид, изузетно скроман, кретао се готово нечујно. Умро је у 53. години без пребијене паре, а био је министар финансија! За поштене министре зато се говорило да су „честити као Цукић”. Његово поштење помињали су, готово пословично, и љубитељи карата. Волео је санс и преферанс, па је за саиграче бирао само људе који се понашају крајње исправно. И данас се током прљаве игре може чути „Или играј по Цукићевим правилима, или устај!”

Ако није било суђено да има стас по укусу кнеза Милоша, Коста Цукић (1826–1879) је израстао у једног од најобразованијих Срба. Похађао је гимназију у Бечу, а затим завршио факултет и одбранио докторат у Хајделбергу. Волео је своју земљу и 1848. године постао професор на Лицеју, а касније и ректор. Био је неприкосновени стручњак за економију и финансије, о чему сведочи његова тротомна „Економија”.

Кнез Милош је једва, на наговор сина Михаила, пристао да му понуди да образује владу. Цукића као да је гром ударио:

– Млад сам, господару, има старијих, мени су само 33 године, немојте...

Милош је брже-боље прихватио одговор и касније га пред свима ружио, да би тријумфално додао:

– Велим ја, није власт за туђаве!

Кнезу Михаилу, међутим, није сметала Цукићева неутледна спољашност. Чим је Милош умро, поверио му је државну благајну и министарство финансија. Седам и по година Цукић је баратао државним новцем и ништа није стекао. Док је био мини-

Дуго је наш новац штампан и кован у Француској, из које је, уз војно обезбеђење, допреман у државне трезоре Народне банке у Београду

стар, стално се вајкао да му је плата велика, смањивао ју је и догурао до плате обичног чиновника.

Природа му је, уз скромност, подарила и умност. Али, ако му је прва особина и засметала у животу, друга му је обезбедила вечно место у српској повести. Коста Цукић је, наиме, први у нас увео динар као јединствено средство плаћања. Било је крајње време да то неко учини – дотле се у Србији пазарило и турским и аустријским и разним другим новцима.

Заступајући истовремено и министра просвете, Цукић је унапређивао и школство. Преуредио је основне школе, претворио Лицеј у Велику школу, а Друштво српске словесности у Српско учено друштво. Успут се бавио и музиком, те је основао Прво српско певачко друштво.

Биће да је Коста најбољи пример оне народне да „ивер не пада далеко од кладе”. Цела породица Цукић оставила је дубок траг у Србији. Једина разлика између Косте и његових предака јесте у томе

што је он био миран као буба, а они горопадни као курјаци.

Костин деда Павле Цукић, војвода у Првом српском устанку, није се устезао да покаже зубе ни самом Карађорђу. Кад је вожд на силу тхео од њега да купи коња, Павле је коњу одсекао реп и уши и таквог га послао у Тополу! Није боље прошао ни кнез Милош: војвода Цукић је против њега дигао буну и затворио се у манастир Манасију. Једва су га савладали.

На несрећу, Павле Цукић није имао деце у браку. Зато је ванбрачног сина Петра склонио од напрасите жене предавши га на чување Љубици, жени кнеза Милоша. Бануо је једне вечери и замолио:

– Снахо, у аманет ти ово сироче, узми га себи да ти буде слушче и чувај ми га јер је она моја луда жена уобразица да му дође главе, а ја не могу увек да га вучем са собом!

Добродушну Љубицу није требало два пута питати. Прихватила је малог Петра и неговала га као своје дете. Подигла га је, васпитавала и,

До увођења динара као јединственог средства плаћања у Србији се пазарило махом турским и аустријским новцем.

по свој прилици, она оженила Аном, кћерком војводе Молера.

Петар је био срчан на оца, али није имао прилику да се лати оружја јер је умро веома млад. Оно мало година што је проживео посветио је „просвећивању”. Од Хаџи-Рувима је научио да пише, чита и слика. С временом се толико описменио да је постао чиновник. Био је урбаниста: начинио је план Карановца (потоњег Краљева) и Трстеника, и то по угледу на главни трг Париза, из кога се улице звездало гранају ка периферији.

Први је у Србији поставио звона – на Саборној цркви у Београду. Кад се доселио у Карановац, једини је имао огледало у кући. Пандур који га је служио, угледавши свој лик у огледалу, смртно се препао, потегаво кубуру и опалио. Огледало се распрштало у парампарчад, а пандур се, дошавши себи, правдао да такву ствар нико никад у Карановцу није видео.

Петров син Коста био је треће колена од славних Џукића. Убиством кнеза Михаила престало је његово министровање. Остатак живота провео је у дипломатској служби. У Бечу је умро од туберкулозе – као први српски посланик у Аустрији. Иза себе је оставио три сина и три кћери, али нико од њих по слави није могао ни да се приближи прецима.

Почетком 1864. године Коста Џукић, тада министар просвете и председник Друштва српске словесности, скинуо је с дневног реда подужу беседу коју је имао да одржи Владимир Јовановић. То је био повод да се на седници Друштва деси расцеп који је одраније наслућиван. Џукић је напустио скуп, али су његови противници остали у сали и за новог председника изабрали Владимира Јовановића. Да би спречио пуч и распад Друштва, кнез Михаило је сутрадан донео указ о укидању Друштва српске словесности. На Џукићев предлог оно је 1. августа обновљено под именом Српско учено друштво. Свим некадашњим члановима Друштва српске словесности остављен је рок од месец дана да се писмено изјасне да ли се убудуће сматрају члановима новог Друштва, под условом да поштују његово устројство.

Дуго је наш новац штампан и кован у Француској, из које је уз војно обезбеђење достављан у трезоре Народне банке у Београду – све до октобра 1929. године, кад је у Топчидеру свечано отворен Завод за израду новчаница. Разлог за то био је повећан промет у земљи и превелик

ризик при преносу новца. Одлуку о оснивању Завода донео је управни одбор Народне банке. Французи нису жалили што су изгубили уносан посао, напротив – учествовали су у пројектовању зграде и система обезбеђења. Услуге и обуку радника дала је Француска банка. Завод у Топчидеру био је опремљен најмодернијим машинама и уређајима и стајао је државу око 55 милиона динара. Запошљавао је 137 разних стручњака. Године 1935, на пример, овде је израђено 30 милиона комада новчаница ■

Седам и по година је
Коста Џукић управљао
државним новцем.

